

1985

Årsskriftet er udgivet med støtte
fra Kulturelt Udvalg
i Fredensborg-Humlebæk kommune
og SDS' kulturfond.

Forord

Historie kan blive levende og virksom, hvis vi erkender, at det er os, der med vore forhåbninger til fremtiden, ud af fortiden drager den viden, der gør det muligt for os at handle i nutiden.

Det er et budskab Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening i samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv prøver at få ud til så mange som muligt af kommunens borgere. Det er fjerde gang vi udsender vort årsskrift, og vi havde den glæde sidste år at få årsskriftet optaget som klassesæt på kommunens skoler.

Vi har stadig medlemsfremgang, som fordeler sig på indfødte som tilflyttere.

Gennem vort virke prøver vi på bl.a. at vise, at her har boet mennesker i vor kommune i mange år før os.

Jeg hilser Højsager mølle velkommen tilbage som et pænt vartegn for kommunen, hvorfor jeg vil rette en tak til mølleudvalget for det store arbejde, de har gjort.

Der skal også lyde en tak til byrådet, kulturelt udvalg, samt kulturel forvaltning for den velvilje, man har vist Lokalhistorisk forening i 1985.

Alle vore medlemmer ønskes et godt Nytår.

William Josephsen

Fra Dageløkke skole i 1800 tallet

Skolen i Dageløkke blev opført som Rytterskole i 1725 (se artikel om Rytterskoler i kommunen i Lokalhistorisk forenings årsskrift 1984), den blev ombygget og udvidet flere gange, i 1792 blev således stalden inddraget til skolestue, i 1843 udvides skolen med et klasseværelse mod syd, og således udbygget fungerer bygningen som skole til 1937.

Hvordan var så undervisningen i Dageløkke skole i 1800 tallet? Ja, det vides der en del om, idet de gamle embedsbøger, som læreren skulle føre, endnu findes.

Den første embedsbog begynder i 1826, den indeholder i spredt orden: inventarlister, skolekommissionens bemærkninger ved den halvårige eksamen, mødeprotokol for klasserne, oplysninger om nye cirkulærer og forordninger, bl.a. om undervisningens indhold. Endvidere indeholder embedsbogen kladder til oplysninger om fødsler, vielser, dødsfald, disse oplysninger skulle læreren, der også var kirkesanger ved Asminderød kirke, på et senere tidspunkt overføre til kirkebogen. Tilsammen giver disse oplysninger et godt billede af livet i en landsbyskole.

I 1826 er det Erik Nielsen Holm, der er lærer ved skolen, han blev kaldet som lærer og kirkesanger 20. juli 1794 og dør 4. februar 1832 i sit embedes 38. år. I mødeprotokollen for 1832 4.-14. februar står en lakonisk meddelelse: »Formedelst Lærer Holm's Dødsfald ingen Skolegang«. Hans efterfølger i embedet bliver Johannes Henrik Bendixen, der tiltræder 1. april 1832, hans skrift ses sidste gang i embedsbogen i juni måned 1877, så han virkede ved skolen i 45 år.

Gennem hele 1800 tallet var skolen to-klasset. I juli 1826 er der 60 elever i skolen. I Øverste Klasse er der 17 drenge og 17 piger i alderen 9-13 år. I Nederste Klasse 15 drenge og 11 piger i alderen 5½-10 år. I 1888 er der i skolen 64 elever, så elevtallet har været ret ens gennem hele 1800 tallet. Skoledistriktet var selve Dageløkke, Langstrup, Søholm, Nybo, Nederste og Øverste Torpen samt dele af Sletten og Laveskov området. De fleste børns forældre var gårdmænd, husmænd eller indsiddere, endvidere forekommer de almindelige landsbyhåndværk såsom smed, væver, hjulmand og møller,

enkelte gange træffes på en teglværksarbejder.

Børnene gik i skole hveranden dag fra klokken 8 til 16, dog afkortes tiden i vintermånederne fra 9 til 15. Øverste klasse gik kun i skole to dage om ugen i månederne juni, juli og august. Feriernes antal var stort set de samme som i dag, en uges påskeferie, to ugers pløjeferie i første halvdel af maj måned, 1 måneds høstferie fra først i august til først i september, to ugers kartoffelferie midt i oktober og endelig juleferie fra 24. december til 4. januar. Af ferienes navne fremgår det, at det nok ikke har været ferie for børnene, de skulle hjælpe til på gårdene. Foruden de faste ferier har der været tilfældige fridage, gennem lærerens kommentarer i mødeprotokollen får vi årsagen at vide.

Dageløkke gl. skole. Foto fra 1938/39 – på det tidspunkt var skolen nedlagt og bygningen købt af kunstmaler Ole Kielberg. I 1944 hærger bygningen af brand. Foto udlånt af Lokalthistorisk arkiv, Humlebæk.

1827

12. Mai Bispevisitats

1829

19 Februari. Læreren til Liig.

1831

25 januari. Ingen i Skole formedelst Snefog og dyb Sne.

1833

4 Februari. I Helsingør i et Velfærds Erinde.

Denne bemærkning forekommer ofte, hvad den så end dækker over.

13 September. Læreren var i Asminderød og synge over et Liig.

En af lærerens opgaver var som kirkesanger at deltage i de kirkelige handlinger, her en begravelse; da han sandsynligvis har måttet gå fra Dageløkke til Asminderød, har det været nødvendigt at give børnene en fridag.

1836

23 Juni. Marked i Frederiksborg

12 Juli. Murerne var og reberede Skolen.

1837

1 Marts. Børnene vare fri, da Læreren modtog Debutatbrænde.

Brændet indgik som en del af lærerens løn.

1838

November. Den 14de var der Liig og den 16de Bryllup her fra Districtet og desaarsag ingen Skole.

1839

1 Marts. Læreren var omkring i Districtet med en Collectbog til de Vandlidte i Jylland.

7. og 8. januar 1839 havde dele af Jylland været ramt af oversvømmelse i forbindelse med en orkanagtig storm, derfor denne indsamling.

1840

3 Februari. Folketælling.

16 Juni. Børnene frie med Hans Højærværdighed Herr Bentziens Tilladelse (Auktion).

16 September. Der kunde ingen Underviisning gives, fordi Bordene blev maledede.

1841

20 September. Læreren og Børnene paa Fredensborg at modtage Maiestærterne.

I anledning af Christian d. 8's fødselsdag den 18. september. Dette har nok været et kærkomment afbræk i hverdagen.

Dageløkke skole omkring 1905.

Foto udlånt af Lokalthistorisk arkiv.

I embedsbogen er også jævnligt opgjort hvilket inventar, herunder undervisningsmaterialer, der er ved skolen. I 1826 findes blandt andet:

1 Gammel Bibel

6 nye og 1 Gammel Nye Testamente

15 Stk Psalmebøger

13 Stk Rochows Læsebøger

2 dele af Indbyrdes Undervisning Værd

I 1831 opgøres blandt andet, at der findes 3 dele af Indbyrdes Bestemmelser, 80 Læse Tabeller, 100 Skrive Tabeller, 108 Regne Tabeller 65 Stk af en slags og 43 Stk af en Anden, 32 Geographie Tabeller.

Det fremgår af denne inventarliste, at der på et tidspunkt har været drevet Indbyrdes Undervisning i Dageløkke skole; i 1828 ved den halvårige eksamen skriver provst Brønsted i sine bemærkninger: »Nederste Klasses Ungdom prøvedes i Læse- og Skriveskole efter den nu ogsaa her indførte Indbyrdes Underviisning, og gave gode prøver på den gode Begyndelse, den værdige Lærer selv har bestræbt sig i sin høje Alder at gjøre sig bekjendt med, han fremlagde den befalede Dag- og Navne-Journal, som han ligeledes bestræber sig for at føre efter de anordnede Bestemmelser. – Han ønskes fremdeles Guds gode velsignelse og Styrke til sit Kalds Embede!«

Hvad lå der i begrebet Den indbyrdes Undervisning, og hvad var begrundelsen for den? I 1789 var landbrugsreformen gennemført, og man indså da, at regelmæssig undervisning var nødvendig, hvis almuen skulle højnes. Samme år nedsattes derfor en kommission »Til De danske Skolers bedre Indretning«, og de følgende års arbejde i denne kommission resulterede i den betydningsfulde skolelov af 1814, med faste skoledistrikter overalt og skolepligt fra det fyldte 5. år til konfirmationen. Denne skolelov er af mange blevet betragtet, som et afgørende tøjbrud i danske skolelove.

Men loven kom i lighed med så mange andre skolelove til verden i en krigstid, landet var forarmet efter vores deltagelse i Napoleonskrigene, og i 1813 var staten gået bankerot. Med de ringe økonomiske forhold som baggrund, erfarede man med begejstring om en ny undervisningsform i England »Den indbyrdes Undervisning«. Det der gjorde den tiltrækkende var, at der med denne metode kunne indføres besparelser på skolevæsenets områder, idet undervisningen var baseret på, at de større børn underviste de mindre, så lærerkræfter kunne spares. Undervisningsstoffet i læsning – skrivning – regning og geografi var indpasset i tabelform og nøje afgrænsede lektioner; skolen blev holdt i gang ved hjælp af en streng militærisk disciplin. Børnene opråbtes ved numre og marcherede i hold til de ophængte tabeller, og når fløjten lød begyndte »Terpeskolen«.

Undervisningsformen indførtes ved Resolution af 21. august 1822 for Nederste klasse i landsby- og købstadsskolerne, det hævdedes af dens fortalere, at den gav gode resultater; men må betragtes som et tilbageskridt i forhold til de ideer og tanker, inspireret af Rousseaus opdragelsesprincipper, der lå bag skoleloven af 1814. I princippet gjaldt resolutionen af 1822 til 1865, men efter den enevældige konge Frederik d. 6.'s død i 1839 forsvandt den i praksis ud af Folkeskolen.

Inventarlisterne føres med jævnlige mellemrum op gennem 1800 tallet, nye materialer kommer til, men bemærkninger fra læreren fortæller os, at pengene ikke har flydt rigeligt til skolevæsenet. På inventarlisten i 1856 kan

der stadig findes ting fra listen i 1826, bl.a. »Den indbyrdes Undervisnings Værd«, flere af bøgerne får bemærkningen »Gamle og Forslidte« eller »Udgaar«, men 10 år senere kan de alligevel findes på inventarlisten, blot nu med bemærkningen »Gamle og Ubrugelige«.

På inventarlisterne er der også opført de redskaber, der fandtes på skolens gymnastikplads, således i 1831: 1 Springe Maskine, 1 Ligevægtsbræt, et Kreds Reeb, et Trækketoug og 8 Springereeb. At gymnastikken ikke har været agtet lige højt alle steder, vidner forskellige cirkulærer om, bl.a. om rydning af gymnastikpladsen og vedligeholdelse af redskaberne. I et cirkulære udsendt af provsten 1842 står følgende: »Dhr Lærere anmodes om at de saa snart Veirliget og Jordbund tillader det begynde og fortsætte de gymnastiske Øvelser paa lovbefalet Maade, og vilde det være mig meget kjær, om jeg ved Indberetningen næste Gang kunde bevidne, at denne Underviisnings Gjenstand ikke blev agtet ringere nogetsteds end de øvrige, men plejede med lige Omhu«.

Børnenes skema varierede lidt efter årstiden. For sommermånederne kunne skemaet se således ud for mandag, onsdag og fredag:

8–8½ Sang, 8½–9 Religion, 9–10 Indenadslæren med Kundskabs Meddelelse om det Læste og Grammatik. 10–11 Tavleregning. 11–12 Skønsskrivning. 1–2 Bibelhistorie, 2–3 Skriftlæsning og Sang, om onsdagen Historie og Geographie. 3–4 Gymnastik.

Dette skema fortæller om den stærke tilknytning skolen havde til kirken, og der findes også cirkulærer, der anmoder læreren om at tilse, at børnene ikke forsømmer kirkegang om søndagen.

Det nærmeste tilsyn med skolen førtes af skolekommissionen, hvis født formand var sognepræsten, hertil kom skolepatronen, som udpeges af de, der ejer mere end 32 tønder hartkorn i skoledistriktet, skolepatronen skulle tilse og sørge for reparation af skolens bygninger; desuden bestod skolekommissionen af 2 medlemmer »Valgt af Amtsskoleinspektionen blandt de hæderligste Bønder i Sognet«.

To gange årligt afholdes eksamen, og provsten skriver bemærkning herom i embedsbogen. Således i 1848: »Mandagen den 15de Mai afholdtes Foraars-Examen i Dagelykke skole.

Fra Nederste Klasse opflyttedes No 5, 14, 16. Karakterlisten er et hæderligt Vidnesbyrd om det Held, med hvilket den almeenagtede Lærer har røgtet sin Gjerning. Fremgangen har været meget god, og Tilstanden i begge Skolens Klasser var, som det var at vente, i alle Henseender den ønskeligste«.

Med års mellemrum var der Bispevisitats, den første foretaget af Sjæl-

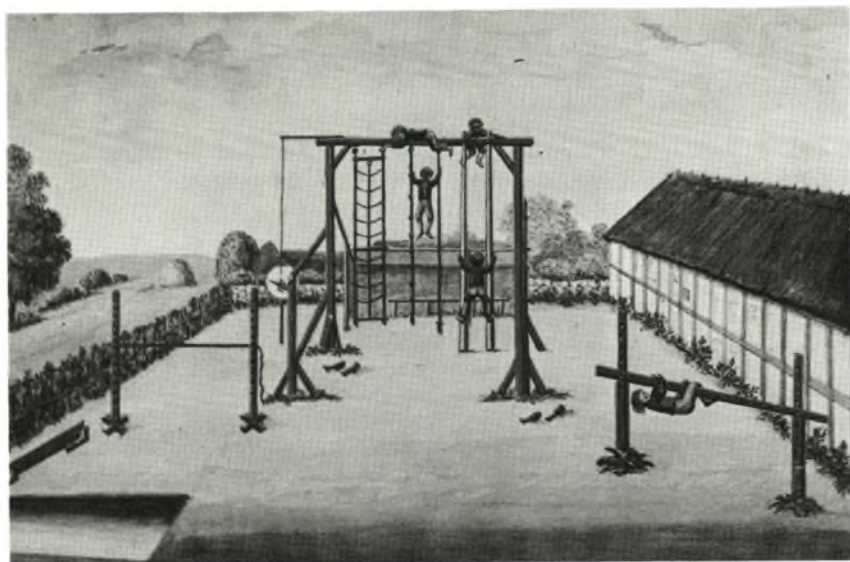
lands biskop Mynster fandt sted 27. maj 1836. I mødeprotokollen står »27de Mai. Bispevisitats i Kirken. Ferie til d. 7. juni med hans Høiærværdigheds tilladelse«.

Visitatsen har været for hele Asminderød-Grønholt sogn, og børnene har skullet møde i Asminderød kirke. I indberetningen står: »Dauglykke Skole. 55 Børn, Patron Properitair Lautrup. Læreren Johannes Bendixen 34 aar, Seminarist fra Jonstrup, har 10 Børn og kunde komme i Betragtning til Charlotte Amalies legat. Fremgangen meget god. Indbyrdes Underviisning meget god. Gymnastik temmelig god«.

Ved en visitats i 1853 skrives om den samme lærer Johannes Bendixen: »51 år, er flittig og duelig, katechiserer godt, i en frommere tone end sædvanligt (har villet være Rigsdagsmand)«.

Illustration fra bog om Den indbyrdes Underviisning; eleverne står opmarcheret sammen med »Bilæreren« klar til at tage fat på dagens tabeller.

Gymnastikplads fra Gerrild skole i Jylland 1826; omtrent således har gymnastikpladsen ved Dageløkke skole vel også set ud.

Lad mig slutte denne lille beretning om Dageløkke skole ved at citere en gammel elev, den for nylig afdøde fhv. gårdejer og sognerådsmedlem Johannes Johansen, Boserupgaard. Johannes Johansen er født i 1888, og har gået i Dageløkke skole i 1890'erne. Han skriver i sine erindringer: »Min Skolevej gik over Markerne til den gamle Rytterskole i Dageløkke, kun i Skole hveranden Dag, og kun en Lærer til at undervise – det var Religion, Dansk, Regning, Geografi og Danmarkshistorie. Børn havde stor Respekt for Lærerne, de var strenge og Børnene fik Klø hvis de var uartige. Span-skrøret laa paa Kakkellovnen, og det blev brugt tit og undertiden slaet haardt, det var lovligt.

Naar vi havde Eksamen kom der en ældre Kone med Aag over Skuldrene med to store Kurve med Sukkerkringler, Honningkager forskellige slags Bolsier, man fik en stor Sukkerkringle for 2 Øre, jeg fik 20 Øre med en gang, det var mange Penge dengang, men jeg havde ogsaa 8 Øre med hjem til Sparebøssen, foruden Bolsier.

Et sted ved Skolestien stod Stammen af et gammelt Piletræ, det var hult indvendig, og der boede Trolde i det, det var der mange der havde set, vi Børn var noget betænkelige ved at gaa forbi, der blev sagt at de kunde ikke lide Børn, jeg kan huske engang, jeg var alene, jeg gik i en stor Bue ind paa

Marken, jeg saa ikke nogen«.

Kilder:

Fra Frederiksborg Amt 1967: Asger Schmelling: Fra en Landsbyskole i forrige Århundrede.

Embedsprotokoller fra Dageløkke skole.

Johannes Johansens erindringer, Humlebæk lokalhistorisk arkiv.

R. Broby Johansen: Skolen i kunsten, kunsten i skolen.

Bent Skov Larsen

FORLAGET

Ruth Berlau.

Oprettet 14. august 1961 —
5-årsdagen for Bertolt Brecht's
død.

»BRECHT-HUSET«
DAUGLYKKEVEJ .
HUMLEBÆK
DANMARK

Da Røde-Ruth købte hus i Dagelykke for Stalin-penge

— af *Peter Heiberg*

Alle huse rummer historie og historier om mennesker. Dageløkkevej nr. 76 er ingen undtagelse. Huset, der er rødt og stråtekt, ligger smukt i en langstrakt have ved en af Dageløkkevejens mange sving.

Solksinshuset, som det kaldes i dag, er omkring de 100 år gammelt. Det er bygget på jord udstykket fra Sandgården. Indtil besættelsen var det bolig for familier, der skaffede udkommet ved arbejde på teglværk, ved banen eller hos lokale bønder.

I 1941 blev huset solgt til en ung jurastuderende, som havde det en lille snes år, inden hun afhændede det til forfatteren Johannes Allen. Han havde det som fritidshus fra 1952 til 1956. Netop de år hvor han med film som »Farlig ungdom« (1953) og bogen »Ung leg« (1956) fik såvel national, som international succes. I efteråret 1956 solgtes huset til en fru Ruth Berlau Lund (1).

Et menneske, hvorom der har været stille meget længe. Men i dette efterår er hun med den posthume udgivelse af hendes erindringer (2), radioudsendelser (3) og som en af personerne i Per Olov Enquists seneste bog (4) igen kommet frem i rampelyset.

Dageløkkevej 76, Solskinshuset (1983) som huset ser ud efter ombygning i slutningen af 70'erne.

Ruth Berlau blev født 1906 i København, og døde 1974 i Øst-Berlin. Hun gik tidligt ud af skolen. Arbejdede først hos en tandlæge. Skrev lidt til aviser, bl.a. fra cykelture hun på egen hånd foretog til Paris og Moskva. Teatret blev dog hurtigt hendes skæbne. Blev uddannet på Det kongelige Teater, bl.a. sammen med John Price.

I 1934 lærte hun den tyske dramatiker Berholt Brecht at kende. Han var året forinden flyttet fra Nazi-Tyskland, og havde slået sig ned i et hus ved Svendborg. »Røde-Ruth«, som hendes kæle/øgenavn var i datidens København, fungerede som Brechts sekretær og støtte under hele hans ophold i Danmark. Da Brecht i 1939 via Sverige, Finland og Sovjet rejste til USA, forlod hun på grund af Brecht sin mand. Afbrød samtidig en lovende karriere som skuespiller og instruktør. Dette skridt blev skæbnesvangert for hende.

Brecht brugte »medarbejdere«, så længe de var beundrende. Helst kvinder, som han kunne læse op for og som reagerede kritisk.

Efter krigen fulgte hun ham til Øst-Berlin. Hun blev fotografen til hans »model-bøger«, startede Brecht-arkivet og spillede i begyndelsen en vigtig rolle i Berliner-Ensemble. Men som stor mand i DDR havde Brecht ikke længere brug for hende og for hendes støtte. Dette kunne hun ikke bære og begyndte i 1951 at lave offentlige scener. Hvilket resulterede i at hun blev forment adgang til Brechts teater.

I september 1956 døde Brecht. På trods af det noget anstrengte forhold i de sidste af hans leveår, så havde han betænkt Ruth Berlau med en mindre arv. Det var pengene fra Stalin-prisen, som han havde fået i 1955. For disse penge købte hun det lille hus på Dageløkkevej. Hun døbte det Brecht-huset. Hun brugte huset, når hun var hjemme på besøg fra Øst-Berlin for at rådgive danske teaterfolk ved de første store Brecht-forestillinger og for at kunne tage sig af sin gamle mor. Hun havde på trods af de mange år i USA og DDR opretholdt en stor omgangskreds i Danmark. I de år hun havde huset (1956–62), kom der mange i huset som nød godt af hendes store viden på teaterområdet og hendes inspirerende personlighed. I Harald Engbergs Brecht-biografi (5) anfører han i slutningen af bogen, at huset skulle være købt af Brecht, som et muligt eksil, hvis han skulle komme mere på kant med de østtyske myndigheder end han var i 1953 efter arbejderopstanden i Øst-Berlin. Dette kan vist godt betragtes som det rene opspind. Ruth Berlau købte som før nævnt huset, for i perioder at være nær sin gamle mor, men også fordi hun levede så stærkt i mindet om Brecht, at dette hus mindede hende om et lille stråtekt hus, hun i 30'erne havde købt til sig og Brecht ved Vallensbæk.

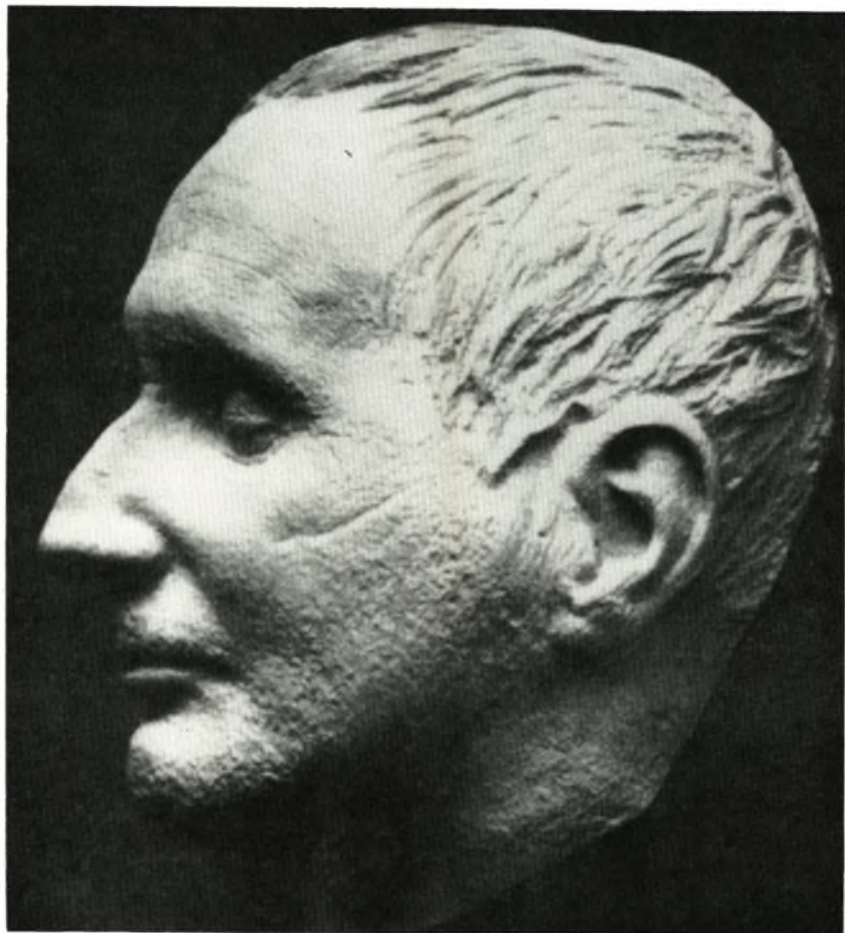
Huset er siden 1962, da Ruth Berlau solgte, blevet handlet nogle gange. Det fremstår i sin nuværende skikkelse efter en ombygning i slutningen af 70'erne. Endelig kan det nævnes at haven ved et mageskifte for nylig helt har ændret form.

Kilder:

1. Tinglysningskontoret, Helsingør og Landsarkivet for Sjælland er benyttet for oplysninger om ejerforhold gennem tiderne.
2. Berlau, Ruth: Brechts Lai-Tu. – Darmstadt: Luchterhand, 1985. Disse erindringer og notater, som hun kalder dem, er nu under udgivelse hos Gyldendal.
3. Radioudsendelserne »Brændende – men uforbrændt« og »Drømmen – bliver til virkelighed« af Steen Bille og Rudi Hassing blev udsendt okto-

ber 1985.

4. Per Olov Engquist: »Den forstødte engel«. – Samleren, 1985.
5. Harald Engberg: »Brecht på Fyn«. – Gyldendal, 1968. – (Gyldendals Uglebøger ; 206).

Berholt Brechts dødsmaske, som Ruth Berlau i perioder havde med sig overalt. En kopi af masken fulgte med huset ved salget i 1962.

Et tilbageblik på »oktober 1943« på Humlebæk Teglværk A/S

Den 1. oktober 1943 besluttede tyskerne at ville tage alle danske jøder til fange og deportere dem til koncentrationslejre i Tyskland. Dette rygtedes hurtigt til hele Danmark på den måde, den slags nu engang fungerede under besættelsen, uden de »normale« aviser.

De første dage i oktober skete der lige pludselig en hel masse herude. Én dag ankom der vistnok 25 taxaer og læssede jøder af, kun med ganske lidt bagage og iført mørkt vintertøj. Det var tydeligt, at det ikke var de turister, vi mest så i Humlebæk.

En masse kom også med toget, og der var hjælpere dér for at lede dem videre til forskellige opholdssteder. Man kunne kende dem ved at de havde en BT stikkende op af lommen. Utroligt, så det hele pludseligt var arrangeret og sat i system, så de kunne blive ført hen til »Teglværket«.

Atter andre kom vandrende over land, ad landevejen, i henhold til eventuelle ordrer, slæbende på deres mest nødvendige ejendele, penge og smykker.

For os herude, var det en mærkelig følelse, lige pludselig at blive stillet overfor. Og da vi jo var ganske klar over, at der ikke ligefrem afgik færger med disse passagerer, måtte vi meget hurtigt se at få dem installeret rundt omkring i husene, der hørte til teglværket.

Vi fik meget hurtigt kontakt med Willumsen fra »Gylfe«, »Sig« og andre hjælpere, samt lektor Berthelsen og professor Prohaska. Det var dem, der sørgede for pengene til transporterne.

De fiskere og andre, der havde både, skulle jo have betaling til benzin og olie, og desuden løb de en meget stor risiko for at blive taget af tyskerne, få fartøjet opbragt og selv ryge lige i fængsel.

Man forstår knapt bagefter, hvordan det bare gik, og at det lykkedes at få alle dem, vi havde fået anbragt her på teglværket, godt afsted. Vi havde en 10–12 arbejderboliger til teglværket, hvor vi måtte have dem installeret. Nogle steder i flere dage. Ca. 350 flygtninge passerede igennem i løbet af

disse 8 hektiske dage. Hele tiden måtte vi være parat, når der kom besked om en båd, og samtidig var vi ængstelige for, at Gestapo skulle få færten af vor foretagsomhed. Sommetider kom der besked om, at de var på vej herop, og så var det med at få sendt bud rundt til jødernes gemmesteder; og min kone, der ellers er så mørkerød, glemte alt om det og rendte afsted i nattens mulm og mørke, over igennem teglværket til husene. Nogle af dem lå langt ude på marken. Det var jo virkelig »mørke tider«!

Nogle gange kom professor Prohaska eller lektor Berthelsen og skulle pludselig have gemt nogle penge af vejen til en »forsendelse«. Så måtte vi gemme dem inde imellem nogle bøger i vores bogreol. De kom rendende med dem indpakket i avispapir. Det var virkelig mange penge, der skulle skifte ejermand i de dage.

Man gjorde sig også tit sine egne tanker om det gik godt, når så mange mennesker (der var ca. 60 mænd og kvinder beskæftiget på teglværket) vidste besked med det, for det var vel ikke mange, der indtil dette øjeblik havde haft kontakt med jøder eller overhovedet troet, at der skulle kunne overgå dem det samme som i Tyskland. Her i vores »fredelige« land.

Når der kom besked om en transport, måtte vi hurtigst muligt få samling på, hvormange der var plads til i de biler, vi kunne skaffe. Somme tider tog vi teglværkets egne lastbiler, men de kørte jo på »Gengas«, så de var lidt usikre. Derimod gjorde vognmand Aage Husted fra Nivå en kolossal indsats i transporten, da han jo også var stedkendt i Nivå, både hvad de andre teglværker angik og de steder, der skulle udskibes fra. Så blev der bare lagt en stor presenning over, og strøet noget ren halm i bunden.

På én tur, hvor vi havde læsset en »sending«, blev der ringet, at Gestapo var på vej, og vi måtte holde bilerne tilbage. De var i stedet gået ind på »Sølyst Teglværk« og da der åbenbart kom besked, at de var kørt videre mod nord, kunne man køre ned til udskibningsstedet ved Nivå.

På én tur, hvor der var samlet en 20–30 jøder sammen, der skulle afsted samlet, måtte vi stoppe aktionen og i hast genne dem ind i én af de store tagstensovne, der var tom og kold, og hurtigt lukke porten til med mursten og lige svumme den over, så det så ud som om den var klar til at blive tændt op. Hvad må de stakkels mennesker ikke have tænkt? På en anden tur kørte lastbilerne forbi på Gl. Strandvej, mens Gestapo eller måske bare en tysk patrulje var inde på teglværket og videre hen til det gamle udskibningssted ved Nivågård.

Vores teglværk lå jo langt fra strand og havne, så det varede noget, før de blev klar over vores eksistens.

Naturligvis måtte nogle opholde sig længere end andre, og der var stor

nervøsitet imellem dem. Ikke mindst dem, der havde små børn med. Mange var kommet vandrende med hele familien ad landevejen og havde måttet gemme sig undervejs i grøfter og skovene, men de havde et mål, Humlebæk.

Jeg husker særlig en gammel langskægget, rigtig ortodoks jøde, der sad helt apatisk på en stol i køkkenet hos »Håndstrygerens« og læste i sin bønnebog, mens han rokkede frem og tilbage. Emma havde kogt en dejlig suppe, men da den var kogt på flæsk, ville han ikke spise noget.

Vi måtte også bede dem, der havde rationeringsmærker, om at aflevere dem til os, så vi kunne købe ind både hos købmænd og slagter. Både slagteren og købmanden var ellers mægtig flinke til at hjælpe os til at vi kunne bespise dem, og de, der kunne, betalte naturligvis lidt for det.

Min svigerfar var bagermester i Helsingør og min kone kørte flere ture på cykel op og hentede brød. Men selvfølgelig var bagermester Christensen i Sletten også altid villig til at hjælpe.

På én af turene fra den gamle lasteplads ved Nivågård, skulle der mange afsted med en gammel »skøjte«. Professor Prohaska havde været lidt betænkelig ved den, for den var vist slettet af skibsregistret, men skipperen kendte til farlige aktioner, da han havde sejlet en hel del under den spanske borgerkrig. Den kunne tage 150–200 passagerer (under dæk), men det var blevet lavvande eller også var den lastet for hårdt, og den kunne ikke komme løs førend én af fiskerne fra Sletten havde trukket den fri eller måske også taget noget af dens »overlæs«.

Vi fik undertiden meldinger på telefonen fra Willumsen fra »Gylfe« om der var klar bane eller fare på færde. Der kunne komme meldinger om, at Tante Karen havde sendt så og så mange kartofler eller lignende. Også Sigtrygson, bare kaldet SIG, var én af de helt store hjælpere for Aage Berthelsen.

Det var virkelig 8 hektiske dage, hvor man tilsidst ikke rigtig vidste ud eller ind.

I ugen efter aktionen stoppede én af Gestapos biler op udenfor på teglværksbakken, og de var ovre og gennemsøge teglværket og krydsforhørte brænderen på ringovnen, en snu jyde, men han havde da aldrig hverken set eller hørt noget til nogen jøder her. De studsede over alt hans vasketøj, der var hængt til tørre. Varmt vand havde han og dejlig varme til at tørre alle sine sokker. Han var ungkarl og boede på et værelse i København, så herude havde han jo rigelig tid til at ordne de ting.

Vi sov ikke videre roligt efter den uges oplevelser. Hvor der var små børn med, var det ofte nødvendigt at give dem noget beroligende eller sågar bedø-

vende, når de skulle afsted og vores rare dr. Finsen var flere gange herude og give en hjælpende hånd med dette. Bl.a. en frue med 2 børn, som sov her hos os. Efter krigen fik vi en dejlig æske med chokolade og krydderier tilsendt fra hende i Sverige, sammen med et varmt takkebrev.

En af folkene, Aage »Haandstryger« Hansen fik kort efter aktionen også et brev fra den familie, de havde huset, med en speciel hilsen og tak til teglværksbestyreren for hjælpen. Jo tak! Brevet havde været gennem tyskernes censur med tykke, røde og blå streger på skrå, øverst i venstre hjørne, så der blev ikke megen nattesøvn, for man måtte være klar til at fordufte, hvis de pludselig stod udenfor.

Vi gik da heller ikke ram forbi, for pludselig en aften ringede det på døren, og da vi ikke hurtigt nok lukkede op, buldrede de på døren og brasede ind med skudklare maskinpistoler og revolvere og gennemrodede hele huset. En af soldaterne fandt en lille tromlerevolver i én af skufferne og himlede op, indtil jeg viste ham, at den ikke var gennemboret, og jeg sagde bare med et skuldertræk »spielzeug« og så listede de omsider af. »Py ha«, hvor det var strengt.

Teglværket brændte ned til grunden godt 2 måneder senere, d. 14. december 43!.

Svend Olsen

Sangforeningen »Sletten«

De forbedrede levevilkår, som trods alt var en realitet op gennem sidste halvdel af attenhundredeårene, gav sig bl.a. udtryk i oprettelsen af talløse foreninger med vidt forskelligt virke uden for arbejdstiden. Tiderne var dog ikke anderledes, end at mange af foreningerne ret hurtigt fik det dobbelte virke, udover det fastlagte formål også at låne ud af foreningskassens midler. Der blev stiftet hjælpe- og lånekasser inden for foreningerne. Sådan var det også med sangforeningen i Sletten, som forøvrigt var den første foreningsdannelse i byen, når man ser bort fra sammenslutningen omkring havnebyggeriet i 1878.

Sangforeningen »Sletten« blev stiftet den 12. december 1885 med det formål gennem sangøvelser at danne et sangkor. Allerede i 1886 kom det første tilløb til en hjælpekasse inden for foreningen, og i 1912 blev der dannet en egentlig lånekasse. Denne udviklede sig så stærkt, at den flere gange var ved at skubbe sangerne ud, men de var vedholdende, og koret overlevede da også lånekassen, som blev opløst i 1959, medens koret klingede ud i 1963.

Der var mange andre foreninger med virke i og omkring Sletten, der så dagens lys i disse år. Fiskeriforeningen blev stiftet i 1903, Læseforeningen i 1909, så var der en foredragsforening, siden kom de politiske, de religiøse og ikke at forglemme de sociale foreninger så som Julens Glæde og Propforeningen. Det er utroligt, at der har været tid og overskud til hele dette virke. Flere gange er det da også hændt, at sangkoret har måttet udsætte øvelserne, når sildefiskeriet trak ud.

I sit mest virksomme år 1920 holdt sangforeningen ikke mindre end fem generalforsamlinger og fem fester. Dertil kommer så, hvad sangkoret og opkræverne, der gik fra dør til dør, har præsteret.

Landet over var det almindeligt, at skolelæreren havde sin plads i de lokale foreninger. Her stod Sletten heller ikke tilbage. Lærer Madsen var fremme i adskillige bestyrelser. Dermed ikke sagt, at han sad på foreningerne, men han stillede sig til rådighed med sin kunnen og viden, som dengang lå langt fra hvad folk i almindelighed beskæftigede sig med. Lærer Madsen blev æresmedlem i Fiskeriforeningen og i sangforeningen, hvor han udover sin post i lånekassen, var korets dirigent i 33 år.

Sangforeningen »Sletten« blev som nævnt stiftet den 12. december 1885.

31 sangglade sletteboere var mødt op i den gamle skole til det stiftende møde.

I forordet til »Forhandlings Protokol for Sangforeningen Sletten« fortælles det, at man, efter at have udpeget fire mand til at udarbejde lovene, begav sig ned på kroen og afholdt et gilde for at indvie foreningen, »Hvorved der ved nogle Boller Punds blev afholdt endeel Taler og sjunget nogle Sange, og i det hele taget gik det gemytligt til«. Den 19. december afholdtes den første sangaften. Efter sangøvelserne blev lovene vedtaget enstemmigt af foreningens medlemmer, og der udpegedes en bestyrelse. Her er det i første række håndværkerne, der fører sig frem på bekostning af fiskerne. Til formand valgtes maler P. Petersen, næstformand forgylder R. Larsen, kasserer skomager A. Petersen, sekretær snedker Sophus Hansen og som suppleanter P. Lund og skomager Julius Jensen. Fisker H. P. Clausen og fisker C. Svendsen blev revisorer.

»Hr. Lærer Madsen fra Daugløkke Skole« blev antaget til dirigent for en månedlig gage af 10 kroner, og det blev overladt til ham at bestemme de første sange. Til sidst blev det vedtaget, at der ikke skulle optages medlemmer uden for Sletten, men det holdt ikke mere end et halvt års tid, så udvidede man til at tage medlemmer fra hele Asminderød sogn. I 1894 blev det igen indskrænket til kun at omfatte Sletten og Humlebæk.

Den nybagte bestyrelse gik hjem og holdt jul i familiens skød, som man siger, og mødte fuldtalligt op til foreningens første bestyrelsesmøde den 28. december.

Her blev det vedtaget, som det sig hør og bør, at anskaffe 2 protokoller, en til kassereren – den eksisterer desværre ikke mere – og en forhandlingsprotokol til sekretæren. Forhandlingsprotokollen er i behold.

Foreningens skiftende sekretærer har med svingende flid og omhu ført forhandlingsprotokollen, og fra den har vi det meste af vores konkrete viden om sangforeningens virke. Næste bestyrelsesmøde gjaldt valg af de første sange. Det blev til »Vårens Budskab« og »Vort Land, vort Land«.

Det nye kor er ikke blevet hængende ved punchebollerne, for allerede den 15. april afholdtes der koncert på Sletten kro under ledelse af »Hr Sang Dirigent Massen«, der var musikledsagelse af musiker Kr. Hansen, Helsingør. Entreen måtte betales pr. par: 3 kr. for medlemmer og 4 kr. for ikke-medlemmer. Desværre har vi ingen bedømmelse af deres præstation, men debut'en var gjort.

Næste arrangement var en fest i Lave Skov 2. og 3. pinsedag.

Her var det nødvendigt at indhente »Forstvæsenets og Øvrighedens Til-

ladelse«, men det har man fået. En bemærkning om, at man lejer skoven ud til C. Petersen Høgsager for 200 kr., skal vel tolkes som en aftale med en bevrter. Festens overskud skulle gå til en fane.

Den 11. juli afholdes den første, halvårige generalforsamling. Til dirigent valgtes fisker Carl Petersen. Der gives et fyldigt referat i protokollen.

Regnskabet udviste en beholdning på 177 kr. og 23 øre, hvoraf 150 kr. er indsat i sparekassen til en fanefond. Kassereren bliver tildelt kontingentfritagelse, men så mente Jørgen Christiansen – fra salen – at kassereren for det skulle gå rundt hos medlemmerne og kræve op hveranden måned. Det indvilligede kassereren i, så længe foreningen indskrænkede sig til byen.

Et andet punkt, der gav anledning til »Almindelig Diskussion« var fanen. Jørgen Christiansen var igen fremme og mente, at en rød var smukkest, »der imod udtalte Formanden, at det ikke var Heldigt at have en Rød, det kunde udtydes som en Socialistfane, derimod en Blaae ville passe bedre efter Emblemerne«. Dette blev vedtaget. Herefter vedtog man at »udelukke Politik og Religiøse Taler ved Foreningens Forsamlinger«.

Det kan vel siges, at foreningen har fået en flyvende start. Der er knap gået et år, før der indkaldes til ekstraordinær generalforsamling d. 14. november med det formål at oprette en begravelses- og sygekasse for foreningens medlemmer. Det blev dog i første omgang kun til, at kassereren skulle opkræve 1 kr. af hvert medlem ved begravelser. »Husstruer af Medlemmer ere medberettiget til Begravelseshjælp«.

På etårsdagen afholdes der faneindvielse og bal for foreningens medlemmer på Sletten kro. »Koncerten Begynder Klok 6½ derefter Bal til Kl 5 Prisis«. Vognmand Jensen af Sletten afhenter de fire musikere (medtagende blæserinstrumenter) i Helsingør for 7 kr. frem og tilbage.

Ved anden halvårige generalforsamling i januar 1887 blev det fastslået, at fanen skulle stille ved alle fester og baller og ved begravelse af foreningens medlemmer og deres hustruer, men ikke deres børns begravelse.

Efter de første forrygende år med fester og koncerter går det lidt stille af i 1888, det er som om nyhedens interesse har lagt sig. Der er over 170 kr. i restancer, og hvis ikke noget af det udestående bliver inddrevet, kan sangforeningen ikke begynde sin virksomhed med at synge.

Fra juli 1889 og til februar 1894 er protokollen helt tavs.

På et møde i Sletten kro d. 4. februar 1894 blev det besluttet at sætte foreningen i fuld virksomhed igen med forskellige forandringer i lovene. Nu skulle der også være kvinder i foreningen, og der blev talt om at oprette blandet kor. men på grund af den fremrykkede årstid besluttede man foreløbig kun at synge med mandsstemmer.

Kontingentet blev til 25 øre om måneden og betaltes af mænd, enker og piger. Også reglerne for begravelseshjælp blev ændret. I juni blev Hans Jensen valgt til ny formand, og man forsøger igen med en fest i Lave skov, men den må udsættes flere gange.

Desværre er der klippet et par sider ud af protokollen, så først ved generalforsamlingen i juli 1898 er vi med igen.

Kassebeholdningen er svulmet op til 1064 kroner og 23 øre, så helt stille kan de foregående år ikke have forløbet. Vilhelm Hansen blev nyvalgt som formand, men får kun et kortvarigt virke. Der gives nu 60 kr. til begravelseshjælp og fri hospitalshjælp i 10 uger »med Undtagelse af selvpaalagt som Delirium eller ved Slagsmaal«.

I 1899 tæller foreningen 113 medlemmer, men man har glemt sangen, der tales om at forandre sangforeningen til en ren syge- og begravelseskasse.

Jens Peter Hansen blev formand i 1899, hvilket ikke synes at have givet

1. Sangkoret i 1906 parat til at tage på den årlige skovtur.

Bagerste række fra venstre: Hvidtfeldt Larsen, Jens Rasmussen, Peter Søren Petersen, Sigfred Jensen, Poul Pedersen, Helle Hellesen, Jens K. Jensen, Oluf Jensen, Vilhelm Jensen, Sigfred Jensen (Vibo).

Forreste række fra venstre: Jens P. Lillegaard, Laurits Pedersen, Peder Petersen, Peder Møller, dirigenten lærer O. Madsen, Chr. Pedersen, Emil Christensen, Jens P. Jensen.

de store udsving. Året forinden var Chr. Møller blevet ny sekretær, men han skriver desværre ikke så meget.

Der holdes nogle enkelte baller, men det er ikke som i foreningens første år. Når kontingentet eller begravelseshjælpen skal sættes op, indkaldes der til ekstraordinær generalforsamling – i 1904 blev kontingentet sat til 15 øre månedlig og hjælpen til 70 kr. – ellers går det stille af i disse år, og bestyrelsen genvælges år for år.

»Ved et Bestyrelsesmøde, som blev Afholdt Lørdagen den 30. December 1905 i Kasserens Hjem, vedtoges det at Begynde på Sangøvelse Efter Nydår faar saavidt, der kan blive Medlemmer nok til at synge«.

I september 1907 blev der stiftet en afholdsrestauration af fiskerne i Sletten. I daglig tale kom den til at hedde »Klubben«. Kromanden på Sletten kro, Jørgen Nielsen, havde ikke været tilfreds med, at fiskerne mødte op i deres arbejdstøj i krostuen, det skræmte sikkert de fine kunder væk. Hertil svarede så fiskerne på deres egen måde. Der blev købt og nedrevet en danse-pavillon, der stod i Babyloneskoven. Pavillonen blev genrejst på grunden umiddelbart op ad vestgavlen på huset Gl. Strandvej nr. 109, hvor værtspar-

2. Afholdsrestaurationen »Klubben«. Ved trappen står værtsparret Anna og Hans Marinus Isaksen, ved stakittet deres børn Einar og Lilly (Mikkelsen).

ret Hans Marinus og Anna Isaksen boede.

Den 19. januar 1908 blev sangforeningens generalforsamling for første gang afholdt i den nyetablerede afholdsrestauration, som fremover blev foreningens faste tilholdssted. Kun de store arrangementer foregik herefter på kroen, som for øvrigt skiftede ejer samme år. Ved den næste halvårige generalforsamling i juli måned blev klubværten valgt til formand, en post han kom til at bestride i ca. 30 år.

Der er fortsat stille om koret. Udover at dele fanestangen på midten og diskutere om fanebæreren, arbejdsmand Peter Andersen, skulle have 2 kr. i honorar for hver begravelse, som indtræffer på en søndag, lader protokollen os intet vide om andet end begravelseskassen. Der lægges op til en 25 års stiftelsesfest på kroen, men der nævnes intet om sang.

Ved generalforsamlingen i juli 1911 foreslog Jens Rasmus Jensen, at man af foreningens penge skulle yde Hans Jensen Lillegaard »Hjælp i Hjemmet«, men det var at omgå foreningens love, så det kunne ikke bevilges. Ved den følgende generalforsamling i januar 1912 bevilgede man ham dog 50 kr. af kassen, begrundet i hans lange sygeleje i hjemmet. Overskuddet fra den forestående fastelavnsmaskerade blev ligeledes tildelt den syge. Ved samme lejlighed blev der nedsat et udvalg, bestående af lærer Madsen, malermester P. Petersen, formand Marinus Isaksen, den nyvalgte kasserer fisker Rasmus Jensen og fisker Hvidtfeld Larsen. De skulle på en måned udarbejde love og regler til en låneforening inden for sangforeningen. Og så hører vi for første gang i mange år om sangkoret, der afsluttede generalforsamlingen med at synges »nogle Numrer til Underholdning for Medlemmerne«.

Den 1. marts 1912 mødtes man så i igen i klubben for at stifte den nye lånekasse. Formanden åbnede den ekstraordinære generalforsamling og man valgte fisker Hans L. Petersen til dirigent. Der skulle anvendes 1500 kr. af foreningens midler – der i øvrigt ved sidste generalforsamling var opgjort til 3610 kr. Udlån kunne finde sted fire gange om året, og lånetiden var mindst 3 måneder og højst 1 år. Låntageren skulle til sikkerhed stille en sikker selvskyldnerkaution. Der lånes kun ud i summer fra 25–50 kr. En gift kvinde, som ikke havde særeje kunne ikke få lån, ligesom et medlem, der stod i restance, heller ikke kunne låne. Som selvskyldnerkautionist måtte ingen antages, der ikke ejede hus, indbo eller båd. Renten var 4.80% p.a. Til slut er optegnet, hvilken udformning gældsbeviserne skulle have med stempelmærker og det hele. Sangforeningen havde hermed fået et nyt indhold, der skulle vise sig næsten at tage livet af det oprindelige formål. Men tydeligt var det også, at der var hårdt brug for lånekassen til at udglatte de

små og ofte meget springende indtægter med.

Lærer Madsen er fortsat en central og agtet person i foreningen, så da han holder sølvbryllup i efteråret 1913, bevilges der en gave til »mellem 15 à 20 Kroner«. Om foreningens medlemmer mødte op på dagen og sang, melder historien intet om.

Der afholdes de fleste år en sommerudflugt med afsluttende fest på krogen, lige som der de fleste år arrangeres et forårsbal med leje af musikere fra Helsingør. Ved disse lejligheder, såvel ved pinse og Sct. Hans, må det formodes, at koret har sunget. Det er dog kun sjældent, at det giver sig udtryk i protokollen.

I februar 1915 ser man sig nødsaget til at udsætte et aftalt bal med aftenunderholdning, da flere af de syngende medlemmer var indkaldt til sikkingsstyrken. Der henløber så nogle rolige år.

Ved generalforsamlingen i januar 1918 udtrykker flere medlemmer utilfredshed over manglende kvittering ved betaling af kontingentet. Dette medfører indførelse af kvitteringsbøger også kaldet »medlemsbøger«. Ved samme lejlighed ytres der også ønske om, at der blev anskaffet emblemer til sangerne, men dette kunne man ikke blive enige om. Der vælges ny sekretær i august 1918. Nu svinger Lund Christiansen pennen med stor ildhu hen over protokollens sider og giver nogle fyldige referater. Således omtaler formanden i sin beretning en fornøjelig fest på Sletten kro, hvor foreningens syngende medlemmer havde assisteret ved aftenunderholdningen. Knap så godt går det med sangkoret, idet det på mødet indgående bliver drøftet, hvad der kan gøres for at »vække den slumrende Interesse for Foreningens Sangpræstationer«. Et udvalg bestående af Hvidtfeldt Larsen, Lund Christiansen samt Peter Jensen skal søge at få et sangkor oprettet snarest, eventuelt ved at supplere det gamle kor med nye sangere og ved at få de ugentlige prøver igang igen.

Den 3. september aflægger udvalget beretning for bestyrelsen i »Sanglokalet« i afholdsrestaurationen. Det berettes, at det er lykkedes at supplere koret med nye sangere, således at sangøvelserne kunne begynde. Når så sildefiskeriet var endt, kunne de fraværende gamle sangere træde til. Udvalget foreslog at antage musiker Rudolf Hansen fra Helsingør som sangdirigent for en betaling af 6 kr. plus rejsepenge for hver sangaften.

Koret kommer nu på fode igen og indøver et program »som det ønskede at komme frem til Offentligheden med ved en Consort i April måned«.

Den afgående dirigent var blevet til års og kunne vel ikke mere magte

denne undertiden ret krævende opgave. I en avisomtale i Avertissements-tidende for Fredensborg og Omegn den 1. maj 1926 i anledning af hans afgang som lærer, siges der mange rosende ord om lærer Madsen og hans initiativ til sangforeningens oprettelse i 1885. Han var korets dirigent i 33 år.

Foreningslivet har taget et opsving i disse år. Der arrangeres koncerter både forår og efterår med maskerade og dilettant, skovtur og andespil, ligesom præmieskydning en tid er på foreningens program. Det skæpper godt i kassen, men åbenbart ikke nok. I januar 1920 foreslås en kontingentforhøjelse til 65 øre i kvartalet. Forhøjelsen begrundes med de store udgifter til dirigentløn og sanglokale, »og skulle Forlystelserne et År slå Fejl for Foreningen, vilde der uvægerligt blive et større Underskud«. På en senere ekstraordinær generalforsamling forkastes forslaget, en række navngivne personer gik stærkt mod forhøjelsen, kunne der ikke skaffes balance, måtte sangøvelserne ophøre.

Foreningen trives og medlemmerne kives. Der dukker flere kontroverser op. Ved mødet i januar 1920 får kassereren Ferdinand Svendsen – der forøvrigt genvælges ved samme møde – tilføjet i forhandlingsprotokollen: »Grunden til at han ikke var mødt til bestyrelsesmøde angående andespillet var, at andespillet var averteret før end bestyrelsesmødet var indvarslet. På grund af »epidemien« (Den spanske syge) blev en koncert i marts måned udsat til 25. april.

Der var nu sat røre i sanggruppen. I april 1920 blev der indkaldt til endnu en ekstraordinær generalforsamling. Lund Christiansen fik ordet på samtlige sangeres vegne og fremførte, at hvis ikke foreningen i et og alt ville påtage sig udgifterne ved dirigentløn og lokaleleje, kunne det tænkes, at sangerne dannede deres egen forening. Peter Jacobsen mente, at hvis sangerne var utilfredse, kunne de lave deres egen forening, den gamle forening kunne så synge i vintertiden. Hvidtfeldt Larsen advarede mod den uforsonlige tone og mente ikke, at sangerne kunne undværes. Hans Petersen foreslog, at koret uhindret skulle have lov til at arbejde til januar 1921, hvor bestyrelsen så skulle udarbejde forslag til kontingentforhøjelse, så højt, at ydelsen til hjælpe- og begravelseskassen kom i orden. Herved blev det så foreløbigt.

1920 blev et yderst aktivt år for foreningen. Udover de fem generalforsamlinger havde man en vellykket skovtur med 36 deltagere, andespil, der gav 213 kr. og 44 øre i overskud, novemberbal med et mindre underskud og sidst, men ikke mindst, 35 års stiftelsesfest. Der var mødt ca., 135 damer og herrer på Sletten kro til et festligt dækket kaffebord, hvor der blev sunget to trykte sange – en alvorlig og en humoristisk. Formanden bød i velvalgte

ord forsamlingen velkommen. Hvidtfeldt Larsen bragte lærer Madsen en hyldest og tak. Lærer Madsen takkede tilbage og lod Sletten leve, og så var der bal bagefter. Det har gået livligt til, når der var bal på kroen, og hele bestyrelsen har været på benene for at styre slagets gang. Undertiden har det været nødvendigt at kunne markere, at man var noget ved »musikken« for at få argumenterne igennem. Til den ende anskaffede bestyrelsen 5 stk. silkesløjfer »til Brug ved festlige Lejligheder«.

Præmiemaskeraderne har ganske givet været et af årets højdepunkter. »Det vedtoges at afholde maskerade i Sletten Kro Søndag den 15. Januar 1922. Maskeraden tager sin Begyndelse Kl. 6. Masken falder Kl. 8½. Deltagere, som konkurrerer om Præmierne, må være i Salen senest Kl. 7½. Den første maskerede Dame og Herre har gratis Adgang. Som Præmier ansættes: Smukkeste Dame 10 Kr., komiske 5 Kr., komiske Herre 10 Kr., smukkeste 5 Kr. Det vedtoges at arrangere Amatøropræden fra Scenen med 10 og 5 Kr. i Præmier. Billetprisen ansættes som følgende: Deltagerbilletter 1,50, Tilskuerbilletter 100 Øre, kan ombyttes til Ballet mod et Vederlag af 1 Kr., Børn tilstedes Adgang under Masken for 50 Øre, når Masken er faldet, tilstedes kun Adgang til Salen for Baldeltagere.

De følgende år bærer præg af vanskelige tider. Lånekassens pulje forhøjes og lånebeløbene hæves. Til stadighed diskuteres problemer med lånenes tilbagebetaling og kontingenternes inddrivelse. Foreningen afholder sine faste arrangementer, ligesom sangkoret arbejder tilfredsstillende i vinterhalvåret og af og til indøver et nyt program. Det står fortsat klart, at hjælpe- og lånekassen er foreningens største aktiv, dernæst har selskabeligheden en stor stjerne. Koret synger dog ufortrødent videre. Af og til synger de for generalforsamlingen. En gang anmodes de om at medvirke til »Aftenunderholdning i Foredragsforeningen«.

Søndag d. 17. august 1924 deltog Sletten Sangkor i en sangersammenkomst på Humlebæk kro, hvori følgende andre sangforeninger medvirkede: »Sjølund« fra Hellebæk, »Tubalkain« og »Eenterpe« fra Helsingør samt »Apollo« fra Hørsholm.

Det fortælles, at sangkoret havde tradition for at mødes med Snekkersten-Skotterup Sangforening hver pinse. Sct. Hansaften var det fast, at koret sang på havnen, en tradition der formodes at have holdt gennem det meste af korets tid. En overgang kom også sangerne fra Skovshoved og deltog Sct. Hansaften, når de så ud på de små timer havde sunget sig trætte, fik skovserne udleveret tæpper og overnattede i »klubben«.

I 1925 afholdt sangforeningen sin 40 års stiftelsesfest på Sletten kro. 140 medlemmer med damer samledes til kaffebord. Formanden bød velkom-

men og oplæste et lykønskningstelegram fra Snekkersten-Skotterup Sangforening. Malermester A. Petersen rettede en særlig tak til korets dirigent Rudolf Hansen, under hvis ledelse koret var gået betydeligt frem. Lærer Madsen blev også takket for sit arbejde for foreningen. Hvidtfeldt Larsen og malermester Jessen udtalte smukke ord om foreningen. Der blev sunget to sange, skrevet i dagens anledning, og sangkoret sang flere sange, som høstede mægtigt bifald. Et muntert bal afsluttede den vellykkede fest.

Lånekassens regnskab blev i 1926 udskilt fra det øvrige regnskab, således at lånekassen fremover havde 3000 kr. til udlån. »Grundet paa at der indkommer for talrige Henvendelser« taler man i 1927 om, at bestyrelsesmedlemmer ikke mere skulle kunne kautionere for lånere. »Peter Søren Petersen mente, at det var at fratage Medlemmer deres Ret«. Så kom der ikke mere ud af den sag.

»Trods den store Arbejdsløshed havde der dog indfundet sig den Del Spillere« – til andespil i 1927 – »som deltog med Liv og Lyst i det for Tiden populære Spil, hvilket gave et mindre Overskud til Foreningen«.

3. Slettens og Snekkersten-Skotterup's sangkor mødtes ofte til pinse. Her er de forevige ved Humlebæk Hotel i 1926,.

Alt, hvad der bare gav det mindste overskud, var populært i disse tider. Der taltes om at nedsætte størrelsen på lånene og hospitalshjælpen for at rette op på den faldende kassebeholdning. Det blev imidlertid kun til en nedsættelse af lånekapitalen til 2500 kr.

Stiftelsesfesterne holdt sin faste termin hvert femte år. I december 1930 var det 45 år og denne gang med dilettant. »En Kreds af unge Mennesker havde instuderet Dillitantstykket »En Søndag på Amager««. Der blev holdt taler, og koret sang.

I sidste halvdel af tyverne var det blevet almindeligt, at sangforeningen styrkede indtægterne med et sommerbal på Humlebæk Hotel, men det var der også en del andre foreninger, der havde fundet på, så konkurrencen blev for stor, det blev dog klaret i mindelighed.

Ved bestyrelsens møde i april 1931, hvor jernbaneassistent H. Mikkelsen fra Socialdemokratisk Forening for Sletten var mødt, vedtoges det, at slutte sig sammen med »Social-Radio-Prop- og Arbejdsmændenes Forening« til afholdelse af sommerballe på Humlebæk Hotel. For sangforeningen deltog købmand Chr. Løve Jensen som kasserer i det nedsatte udvalg, og fisker Peter Jensen (Knast) skulle assistere ved ballerne.

Sangkorets dirigent, musiker Rudolph Hansen fra Helsingør, havde arbejdet med koret siden 1918. Han var ofte blevet rost for sit arbejde, men nu var han åbenbart blevet træt efter 13 års virke.

Der blev slinger i rækkerne, og i sommeren 1931 gav forholdene i koret anledning til, at en del utilfredse sangere dannede deres egen forening, sangforeningen »Frem« med Einar Andreasen som formand. I den gamle forening blev man enige om at søge en ny dirigent for om muligt ad den vej at løse korets problemer. Det blev besluttet, at H. M. Isaksen og Peter Søren Petersen skulle henvende sig til skolelærer Kr. Kristiansen og forhøre sig, om han ville være dirigent for koret. Kristiansen gav først sit endelige tilsagn efter endnu en henvendelse fra Isaksen og det nyvalgte bestyrelsesmedlem Christen Kock Mogensen.

Kristiansen begyndte sangøvelserne med koret d. 16. februar 1932. 15 sangere var mødt op.

I juni samme år var sangerne og den nye dirigent i Helsingør for at synge til et medlems sølvbryllup. Det var Helle Hellesen, som man »paa denne Traditionelle Maade vilde bringe Foreningens Hilsen«. Ingen i Sletten kunne holde sølv- eller guldbryllup uden sangkorets medvirken. Det faste program var: »I østen stiger solen op«, »Der er tre hjørnestene« og »Det er

så yndigt« – så vankede der kaffe og morgenbajere til at frigøre stemmerne med, hvorefter der blev sunget videre til langt op ad formiddagen. De kom tidligt og gik sent, blev der sagt. I oktober gjorde koret »megen Lykke« ved en koncert på Sletten kro »– med et smukt indøvet Program«. Der kom hurtigt styr på koret igen, efter at den nye dirigent var tiltrådt sit virke. Den nye sangforening »Frem« hørte man ikke mere til.

Lånekassen havde ofte kvaler med tilbagebetalingen af lånene. Gennem flere år diskuteres der frem og tilbage, særligt om to medlemmers restancer. Der kom sagfører på, og til sidst blev der fastsat tvangsauktion over den enes hus. Hårdt presset fandt han i sidste øjeblik to kautionister, og det blev aftalt, at lånet skulle afvikles over et par år. Sagen fandt sin endelige afslutning i 1935, hvor restbeløbet blev betalt.

Foreningens formand gennem 25 år, fisker og klubvært Hans Marinus Isaksen, trak sig tilbage i 1933. Som ung var han kommet til Sletten fra Drejø. Han havde været en samlende skikkelse, der kunne se tilbage på en rimelig aktiv og stabil periode for foreningen. Til hans afløser valgtes Chr. Kock Mogensen. Isaksen fortsatte som næstformand. Den nye formand nedlagde hvervet igen efter kun to år, og Isaksen kom igen til. Han var så formand i endnu fem år til sin død i 1940.

Der var stadigvæk gang i andespillene. Den 24. november 1933 bortspillede 8 bundter ål, 4 flæskesteg og der blev bortloddet 2 gange 2 hektoliter koks.

Brandassurancen på fanen, noder og sangbøger hævdes i 1935 til 1500 kr.

I december 1935 var der igen stor fest. 50-årsdagen blev fejret på Sletten kro, hvor ca. 70 festkædte medlemmer med damer var samlet. Menuen var den klassiske: suppe, steg og is. Æresmedlem og medstifter, lærer Madsen, holdt festtalen og skildrede foreningens virke gennem de 50 år. Der blev takket frem og tilbage, blomster skiftede hænder og koret sang nogle sange fra foreningens første tid samt nogle nye. Aftenen sluttede med bal til kl. 3 om morgenen.

Men ellers kører sangforeningen på lavt blus i disse år. Op mod jul afholdes to à tre »Flæskespil«, derudover nævner protokollen kun bestyrelsesmøder, hvor der ofte meldes »Fravær grundet Sildefiskeri om Natten«. På de halvårslige generalforsamlinger klages der over ringe fremmøde.

Ved generalforsamlingen i december 1940 udtalte næstformand Peter Jensen »Nogle smukke Mindeord over Foreningens afdøde Formand, Medlemmerne paahørte disse Mindeord stående«. Peter Jensen blev valgt til ny formand.

Siden 1938 har der ikke været afholdt koncerter og fester. I marts 1942 afholdtes der i samarbejde med propforeningen »Koncert og Bal på Hotel Gylfe«. Sletten Sangkor sang, og Helge Hansens orkester spillede til bal. Ved entréen måtte der bødes 1,50 kr. pr. deltager.

Sangkoret blev i 1943 tilsluttet »Centralforeningen af sjællandske Provinsbyers Sangersammenslutning«, hvilket på lidt længere sigt kom til at medføre en ny aktivitet for koret, de mange sangertræf, som koret deltog i op gennem halvtredserne.

Besættelsestiden opnåede ikke at sætte sig noget større minde i sekretærens beretninger. Den 60-års jubilæumsfest i 1945 måtte udskydes til januar året efter, fordi restaurationen skulle lukke kl. 21. – ellers intet fra de år. Jubilæumsfesten samlede 107 medlemmer. Formand Peter Jensen bød velkommen, og koret foredrog gamle såvel som nye sange. Dirigenten overlærer Kristiansen talte om »Sangens Betydning for det danske Folk under Besæt-

4. Sangkoret på udflugt i begyndelsen af 40'erne. Bemærk generatoren på bilen. Huset er Store Kro's anneks i Fredensborg. Stående fra venstre: Peter Jensen, dirigent Kr. Kristiansen, Axel Mortensen, Lars Peter Larsen, Jens Peter Larsen, Peter Ulrik Larsen, Jens Bagger, Henry Petersen, Oskar Andersen, Peter Chr. Petersen, Chr. Lund Christiansen. Siddende i forgrunden: Viggo Varming, Villy Hansen, Anton Clausen, Ukendt, Ole Clausen.

telsen«. Blomster, taler og takker blev udvekslet, således blev aftenens æresgæst, den 84 årige fisker Vilhelm Hansen, hyldet. Ved kaffebordet blev der indsamlet 200 kr. til »fattige, gamles Bispisning«. For dette beløb kunne 4 mennesker i 3 måneder få to retter varm mad daglig. »Salen blev ryddet og Medlemmerne svingede sig i gamle og moderne Danse med godt Humør til kl. 1«.

Det fortælles, at koret gennem nogle år, sidst i fyrrene, først i halvtredserne, sang på Krogerup Højskole, når byens gamle var samlet til festmiddag op under jul. Lærer Kristiansen sagde et par ord og læste en julehistorie.

Selv om sangkoret kun sjældent nævnes i protokollen, så ved vi, at det førte et aktivt liv. Der er op mod tyve aktive sangere, som går ind for sagen med liv og sjæl. Koret har generobret pladsen som foreningens hovedaktiv. Det diskuteres også, hvordan man skal forholde sig til sangkorets tilstedeværelse ved medlemmers begravelse på hverdage og helligdage. Da ikke alle medlemmer man møde til hverdagsbegravelser, møder kun fanen. Man blev enige om at fortsætte som hidtil.

Lørdag den 22. marts 1947 afholdtes der forårskoncert på Sletten kro. Koret indledte programmet med »Sangermarch« og »Skjallenskor«. Diletanter fra socialdemokratisk forening opførte »Ballade på Lundholt«. Koret sang igen, og til sidst blev der valset og swinget med højt humør til kl. 2.

Samme år bringes det på bane at danne et drengekor, men forslaget vinder ingen genklang.

Efter en heftig debat ved generalforsamlingen i august 1948, hvor gartner Poul Bærendtsen vælges til ny fanebærer, har Jens Bagger indført i protokollen: »NB – lad det aldrig ske, at vores Fane udebliver hverken ved Fest og Sorg«. Foreningens fane var gammel og slidt, nogle af bestyrelsesmedlemmerne forsøgte at reparere den, og siden fik man kunstmaler Bokkenheuser til at ordne de reparerede steder. »Forsøget var lykkedes over Forventning, hvilket også Fanen udviste at Bokkenheuser har udført et smukt stykke Arbejde«. Da han ingen betaling ville have, gav man ham en »købmandskurv«.

Med valget af jernbaneportør Peter Ulrik Larsen til foreningens sekretær i august 1948 indvarsledes den ny tid, han var den første, der brugte kuglepen i protokollen.

Låneinteressen holdt sig konstant op gennem trediverne. Der var årligt ca. 30 medlemmer, der styrkede økonomien ved at låne de 75 kr. om vinteren for så at betale tilbage i årets løb. I fyrrene falder lånernes antal. Der må have vist sig andre muligheder, for interessen falder brat ved afslutningen af krigen, og frem til 1956, hvor de sidste lån blev betalt tilbage, var der kun

ganske få, der lånte i sangforeningen.

Låne- og sygekassen blev afskaffet i april 1959. Sygekassen havde da været en væsentlig del af foreningens arbejde gennem 61 år, den blev som tidligere nævnt indstiftet i 1898, hvor der kunne udbetales 40 øre om dagen i hospitalshjælp. Lånekassen, der var et andet af foreningens store aktiver, blev startet i 1912 og nåede således at virke i 44 år, til megen glæde ved udbetalingen og ikke uden fortræd, når der skulle betales tilbage.

Bestyrelsen forsøger at sætte skub i foreningen igen. Der afholdes efterårskoncert i november 1948, men opbakning fra medlemmerne udebliver. På havnen forsøger man sig med præmieskydning i 1948 og keglespil i 1949 og 1950. Det går bedre.

I pinsen 1950 deltog Sletten sangkor i Landssangerstævnet i København. Der blev sunget i Odd Fellowpalæets store sal og i Rådhushallen. Ved afslutningsfesten i Holberghaven fik formanden Peter Jensen overrakt æresdiplomet for 40 års aktivt arbejde for korsang.

Foreningens 65 års stiftelsesfest i 1950 blev traditionen tro afholdt på Sletten kro. Programmet var stort set det samme som ved tidligere stiftelsesfester, dog uden det store opbud af taler og æresgæster. »Bestyrelsen mente at de havde fundet Vejen til en Fuldræffer« skrev Jens Bagger i protokollen.

»Som sædvanlig startede Sangkoret sin Aarlige Udflugt kl. 8.30 fra Klubben«, 11 mand var mødt. Det var søndag den 10. juni 1951 og målet var sangerstævnet i Roskilde. »Med højt Humør satte »Hønen« (Oluf Hansens gamle bus fra Fredensborg) sig i Bevægelse«. Sangen blev der ikke sparet på undervejs. Vel fremme i Roskilde blev der inden frokosten aflagt fællessangprøve, som forløb til overdirigent Arne Nilssons fulde tilfredshed. »Efter kaffen gik vi tilbage til Hønen og saa om den havde lagt flere Æg—«, det havde den, så hver mand fik tilfredsstillet sin hunger oven på den strenge formiddag. Om eftermiddagen samledes korene i Byparken, hvor stævnet blev afviklet. Siden var der koldt bord på »Fjordvilla«.

På generalforsamlingen en måned senere enedes man om at agitere noget mere for »Vort gamle Kor«, når det til september igen trådte i arbejde »— så det måtte vokse sig stort i Fremtiden«.

Efter alt at dømme holdt sangforeningen sit sidste møde i afholdsrestaurationen »Klubben« i juli 1953. Sangkoret var i 1952 begyndt at holde sine øvelser på skolen.

Livet gik videre i den gamle sangforening, men det mærkes, at der ikke mere er den samme gejst i byen som førhen. I 1953 var der forårskoncert på

5. Sangkoret er på vej med »Hønen« til sangerstævnet i Roskilde 1951.

Fra venstre: Peter Jensen, V. Varming, Erik Larsen, Chr. Lund Christiansen, Jørgen Clausen, Helge F. Jensen, Peter Chr. Petersen, Børge Mortensen, Anton Clausen, Kr. Kristiansen, Jens Bagger, chaufføren.

Sletten kro, og koret deltog i sangerstævne i Holbæk, der tales hver gang om »smal« deltagelse. Der var formandsskifte i januar 1954, hvor Peter Jensen gik af efter 14 år på posten. Slagter Viggo Varming overtog hvervet, men kun i to år, hvorefter Anton Clausen, der også var et gammelt medlem af koret, blev formand.

Sangkoret var samme år til sangerstævne i Græsted, hvor fem nordsjællandske kor medvirkede. I november gjaldt det Hellebæk sangforening »Sjølund«s 35 års stiftelsesfest. De gamle fester får en kort opblomstring i disse år, hvor koret også ofte er til stævner med andre kor.

Den 5. marts 1955 afholdes der selskabelig sammenkomst på Sletten kro med kaffebord. Sangkorets første afdeling indeholdt bl.a. »Sangerhilsen« af Grieg, »Med Kronborg om styrbord igen« og korværket »Landkjending« med maler Helge Jensen som solist. Dirigenten udtalte sig om de mange gode timer, han havde haft med koret, såvel de lange vinteraftener til prøverne i skolen som ved turene om sommeren. Koret sluttede sin anden afdeling med »Fjorten mand og Hera«. Derefter fulgte dansen til hen på de små timer.

Foreningens 70 årsdag blev også fejret med god tilslutning fra medlemmerne.

I marts 1956 afholdt foreningen igen fest, men denne gang på Kølles Gård med deltagelse af Hellebæks blandede kor samt mandskorene fra Helsingør, Græsted og Hørsholm. Sletten sangkor deltog samme år i Græsted sangforenings 10 års stiftelsesdag, hvor ialt fem kor medvirkede.

Der havde fortsat været gang i andespillene hvert år op under jul. Det gav foreningen en god ekstra skilling og holdt gang i selskabeligheden. Men også det ebbede ud. I 1959 blev de sidste numre råbt op uden overskud til foreningen.

I efteråret 1957 meddeles det, at koret ikke kom i gang med at synge på grund af svigtende fremmøde. Dette fik dirigenten til at trække sig tilbage efter godt 25 år som leder af sangforeningen »Sletten«s kor.

Jens Baggers bekymring for situationen finder følgende udtryk i protokollen; »Hvor naar Koret kommer til at synge igen er ret tvivlsomt, da Foreningens midler er små, og en ny Dirigent er meget dyr«. Kristiansen arbejdede med koret af ren interesse, uden hensyn til betaling. Det siges, at han fik for 4 kr. cigarer om måneden for sin indsats.

Efter et års pause synger koret igen i efteråret 1958. Musiker Georg Andersen har påtaget sig hvervet som dirigent og tilslutningen til koret var ret god.

Det samme år gik Anton Clausen af som formand. Jens Bagger rettede en tak for hans store arbejde og interesse for foreningen og koret. Han havde sunget i 39 år og været opkræver for foreningen i 30 år. Som ny formand valgtes malermester Helge F. Jensen. Georg Andersen arbejdede med i koret i fire år, men tilslutningen var vigende. Han foreslog, at man omdannede koret til blandet besætning, men det kom han ikke igennem med. Der blev gjort gentagne forsøg på at få koret ind under aftenskolen, uden held. Det blev ved et tilskud fra kommunen til dirigentløn på 100 kr. pr. vinter. Georg Andersen måtte på grund af sit arbejde sige fra som dirigent i 1962, og siden er der ikke blevet sunget. Det er næppe for meget sagt, at Jens Bagger var den, der tegnede foreningen de sidste år. Han var kasserer og førte forhandlingsprotokollen. Hans inderligste ønske var, at foreningen skulle fortsætte, men uden held. De sidste ord, der blev skrevet, lyder: »— nu skal det være knald eller fald, hvis vi skal holde liv i den gamle sangforening — på et glædeligt gensyn til efteråret«. Det kom ikke.

Formelt eksisterer sangforeningen endnu, den er aldrig blevet opløst, og der eksisterer fortsat en kassebeholdning, hvorfra Helge Jensen udbetaler 125 kr. i begravelseshjælp, når gamle medlemmer falder bort.

Sangforeningen var så fast en del af det liv, der førhen udspandt sig i Sletten, at den måtte falde hen sammen med det. Mange husker sangforeningen for de store fester på kroen med »liv og glade dage«, andre kom mest til ande- og flæskespillene, men kormedlemmerne husker nok turene bedst, hvor den ellers så disciplinerede folk fik lejlighed til at slå sig løs i venners lag.

Dirigenterne deler på en måde korets historie op i fire kapitler, og her skiller sig to lange perioder ud. Det er ganske givet den nære kontakt på så mange andre felter i hverdagen, der har fået de to skolelærere til at blive ved koret i så lange perioder.

En del af sangforeningens effekter er bevaret for eftertiden. For de flestes vedkommende på lokalhistorisk arkiv i Fredensborg. Det drejer sig om den gamle, slidte fane med sørgeflor, de håndskrevne node- og sangbøger, medlemsbøger og seks protokoller, hvoraf de to forhandlingsprotokoller har dannet grundlag for det meste af, hvad der her er skrevet.

Skulle nogen mene, at der er fejlagtigheder i teksten, eller har man supplerende oplysninger om sangforeningen, modtager jeg dem meget gerne.

Niels-Jørgen Pedersen
Tlf. 19 42 71

SCREENING

GRAFISK PRODUKTION